

sista perioden af sitt lif då han uppträdde som gäst under gamla operahusets sista spelår, 1890—91, spelade med oförminskad komisk kraft. Till hans komiska uppgifter hörde äfven *Paris* i »Den sköna Helena» och *Prins Saphir* i »Riddar Blåskägg». Men äfven i rent lyriska partier, såsom *Max* i »Friskytten», *Tamino* i »Trollflöjten», *Nemorino* i »Kärleksdrycken», *Tonio* i »Regementets dotter», *Florestan* i »Fidelio», *Lyonel* i »Martha», *Roger* i »Muraren», *Belmonte* i »Enleveringen ur seraljen» m. fl., beredde hans vackra, sympatiska tenorröst och hans känsliga föredrag honom stor framgång. Som enskild person var Victor Dahlgren, tack vare sitt öppna, flärdfria väsen, sitt glada och godmodiga sätt, uppburen och värderad som få. Öfver allt där den jovialiske mannen med det trefliga småleendet och den vänliga blicken visade sig, i ordensällskap som i enskilda samkväm, blef han en välkommen länk i vänskapskedjan, och då »Vicke» stämde upp några af sina med oförliknelig humor föredragna komiska bondvisor stod alltid glädjen snart högt i tak. Och så blef Victor Dahlgren, under loppet af många år städse bevarande sitt ungdomliga yttre och sitt glada humör, inom olika samhällslager både i hufvudstaden och under konstresorna i landsorten en af alla afhållen och respekterad vän. Den 22 jan. 1885 erhöll han medaljen »Litteris et artibus». Han afled å Sabbatsbergs sjukhus den 23 juni 1892.

**Fredrika Stenhammar**, född *Andrée*. *K. T.* 1 sept. 1855—30 juni 1857 och ånyo 1 juli 1859—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—1880. (Frånvarande 12 nov. 1867—1 sept. 1868.)

Född i Visby den 19 sept. 1836 (dotter af provinsialläkaren på Gottland *Andreas Andrée* och *Eberhardina Lovisa Lyth*). Hennes musikaliska anlag voro ovanliga och blefvo äfven tidigt odlade. Den första musikundervisningen fick hon af sin egen fader och därefter af musikdirektören *Wilhelm Söhrling* (fader till operasångerskan fru *Wilhelmina Strandberg*). Hos denne skicklige och samvetsgranne lärare grundlade hon sin musikaliska uppfostran, hvarefter hon år 1851 vid ännu ej fyllda 15 år lämnade föräldrahemmet, för att vid det högt ansedda Leipzigerkonservatoriet idka allvarliga studier i komposition och pianospel. Vid Gewandhauskonserterna och på Leipziger-Stadttea-

ter fick hon emellertid genom åhörandet af framstående sångförmågor, men framför allt de båda då täflande europeiska stjärnorna Henriette Sonntag och Jenny Lind, den väckelse, som dref henne att i sångens sköna konst söka uttrycket för sin musikaliska begåfning. Sin första sångundervisning fick hon hos fru Schäffer i Leipzig.

År 1854 anställdes hon som sängerska vid Hofoperan i Dessau, hvilket engagement afbröts genom teaterhusets brand. Efter att sedan med framgång hafva uppträdt som gäst i Cassel och Leipzig gjorde hon ett besök i Sverige. Dåvarande förste direktören för Kungl. Teatern, friherre Knut Bonde, inbjöd henne därunder att försöka sig på svenska operans tiljor tillsammans med den berömda österrikiske tenoren Aloys Ander, hvilken då uppträdde där som gäst, och den 22 juni 1855 debuterade hon på tyska språket som *Lady Harriet* i »Martha». Den lycka hon vid sitt första uppträdande gjorde, grundade sig ej blott på en ungdomlig, liflig apparition och en ovanlig sångröst, utan äfven och fastmera på en obestridlig, inneboende fin uppfattning och omedelbarhet i föredraget. Genast efter debuten blef hon fast engagerad, och fick inom kort lösa sådana uppgifter som *Pamina* i »Trollflöjten», *Grefvinnan* i »Figaros bröllop», *Donna Anna* i »Don Juan», *Agatha* i »Friskyttan», *Alice* i »Robert» och *Mathilda* i »Wilhelm Tell», hvilken sistnämnda roll hon kreerade på den svenska operascenen, då denna opera första gången uppfördes härstädes den 4 juni 1856 (hvarvid Aloys Ander vid sitt andra gästspel här utförde Arnolds parti). Åren 1857–58 företog hon en studieresa till Paris. Hon fick där undervisning hos Duprez i sång och lyriskt-dramatisk deklamation och uppträdde under tiden ofta på dennes egen teater i scener ur större operor, men samtidigt därmed åtnjöt hon äfven undervisning af fru Isabelle Bur (elev af Manuel Garcia, Jenny Linds lärare). Under dessa berömda lärares utmärkta ledning utvecklade hon sig alltmer till en sängerska af stor betydighet, hvilket hade till följd ett gästspel på våren 1859 på Hofoperan i Wien, hvar efter hon ånyo begaf sig hem till fäderneslandet och fick s. å. på nytt anställning vid den svenska operascenen. Hon uppträdde nu som *Rezia* i »Oberon», en musikalisk uppgift af det slag, som varmast tilltalade hennes konstnärsindividualitet,



och i hvilken hon kunde utveckla hela behaget af sin klockrena stämma, och hela djupet af sin sannt musikaliska uppfattning. Hon var därefter till sin död fästad vid vår lyriska scen med undantag af större delen af spelåret 1867—68, då hon på grund af en misshällighet mellan teaterstyrelsen och henne under spelåret begärde och erhöll afsked. Under denna tid reste hon tillsammans med fru Norman-Neruda till Köpenhamn. Där skördade hon mycken utmärkelse under en serie gästföreläsningar på det Kongelige Teater därstädes, och firades därjämte som en synnerligen eftersökt konsertsångerska. Från början af spelåret 1868—69 inträdde hon ånyo i Kungl. Teaterns tjänst och intog fortfarande, alltjämt bredvid Louise Michaeli obestridd primadonnans plats.

»Det område på hvilket hon bäst och klarast lade i dagen sin ypperliga skola, sin djupt musikaliska natur och den alla svårigheter besegrande klarhet, hvarmed äfven de mest invecklade musikaliska uppgifter af henne löstes, var onekligen det Wagnerska dramat, hvars förnämsta tolk hon var på vår scen, vare sig man betraktar henne som *Senta* i »Den flygande Holländaren», som *Elsa* i »Lohengrin», eller som *Elisabet* i »Tannhäuser». Dessa tre kvinnliga väsen, hvar och en uppfylld af den mest jungfruliga skärhet, hvar och en nästan enväldigt behärskad af en mystisk makt under hvilken de böja sig med resignationens hela själförnekelse, och hvar och en framställande en skiftande, djupt sympatisk bild af det evigt kvinnliga, vunno genom hennes musikaliska framställning ett egendomligt, djupt gripande intresse, som kanhända icke en mera uteslutande dramatiskt anlagd sångerska skulle kunna förläna dem.» (Frans Hedberg, »Svenska opera-sångare».)

Bland de många roller, som fru Stenhammar under sin långa konstnärslöparbanan utförde på den svenska operascenen, må utom förut nämnda, anföras följande: *Leonora* i »Trubaduren», *Gilda* i »Rigoletto», *Estrella* i Berwalds »Estrella di Soria», *Margareta* i »Faust», *Valentine* i »Hugenotterna», *Selika* i »Afrikanskan», *Bertha* i »Profeten», *Adalgisa* i »Norma» och *Julia* i »Romeo och Julia». Fredrika Stenhammars betydelse för vår inhemska sängkonst var dock icke uttömd med hennes sceniska uppträdande. Hon hade en stor sådan som konsertsångerska, på hvilket område

hon åtnjöt en obegränsad och välförtjänt popularitet. Men hon hade en ännu större som lärarinna. Om någon kunde inprägla hos sina elever den lärdomen att endast vinna segrar genom att använda ädla och rena vapen, så var det hon. Hon var på samma gång en sträng, en mycket fordrande, men också en rikt gifvande lärarinna. År 1864 blef hon ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien och den 1 dec. 1876 erhöll hon medaljen »Litteris et artibus». Hon afled i Stockholm den 7 okt. 1880. — Gift den 15 juni 1865 med operasångaren *Oscar Fredrik Stenhammar*.

**Anders Gustaf Wilhelm Hedman.** *K. T.* 1 jan. 1856—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1883.

Född i Stockholm den 14 april 1830. Balettelev den 1 juli 1842, figurant den 1 juli 1845. Sufflör den 1 jan. 1856, till sin död den 6 juli 1883. Under hela denna tid hade han anställning både som sufflör och aktör.

**Edla Sofia Skoglund, född Malmström.** *K. T.* 1 mars 1856—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—1875.

Född på Västerås slott den 12 maj 1831 (fadren, *Georg Malmström*, var kammartjänare och hofmästare hos landshöfdingen friherre F. Ridderstolpe). Elev vid kören den 1 febr. 1848, korsångerska den 1 juli 1852. Debuterade den 6 febr. 1856 som *Elvira* i »Don Juan», hvilken roll blef den enda hon utförde. Sedan tjänstgjorde hon endast i kören. Död i Stockholm den 7 juni 1875. — Gift i april 1861 med hautboisten *Andreas Emanuel Skoglund*.

**Per Anders Johan Willman.** *K. T.* 1 juli 1856—30 juni 1857 och å nyo 1 juli 1859—30 juni 1863. *K. T:ne* 1 juli 1863—30 juni 1888. Lifstidskontrakt, upprättadt den 1 juli 1863.

Född i Stockholm den 22 juli 1834. Hans fader var den framstående musikern *Olof Willman*, violonist i Hofkapellet 1814—1815, eftersökt musiklärare och ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien; modern hette *Ulrika Christina Lindblad*. Redan i föräldrahemmet invigdes Anders Willman i kärleken till den konst, som sedan blef hans lifs stora uppgift. Men han inhämtade äfven den allmänna bildning, som utgjorde grund-



valen för det gedigna konstnärskap, hvilket sedermera hos honom bar så rik frukt. År 1852 tog han studentexamen i Uppsala, men började omedelbart därpå studera sångkonsten för Julius Günther. Den 1 juli 1853 ingick han i Kungl. Teaterns elevskola, där han erhöll undervisning i deklamation och mimik af fru Bock. Den unge eleven väckte genast stora förhoppningar och den 22 jan. 1854 fick han debutera som *Sarastro* i »Trollflöjten». Han var då endast nitton och ett halft år, men vann dock mycket erkännande, icke blott för sin präktiga röst, utan äfven för sitt dramatiskt verksamma spel, ehuru visserligen kritiken på ett par håll förhöll sig något reserverad. År 1856 fick han aktörsengagement, men redan följande år beslöt han att fullända sina studier i utlandet. Han hade emellertid under de gångna åren, såväl under elevtiden, som sedan han erhållit fast anställning, fått uppträda i många olika såväl tal- som sångroller. Så t. ex. fick han spela *Dödgräfvaren* i »Hamlet», *Tegel* i »Siri Brahe och Johan Gyllenstjerna», och då negern *Ira Aldridge* i juni 1857 gasterade på Kungl. Teatern i ett par Shakspeare-stycken, spelade *Willman Montano* i »Othello» och *Dogen* i »Köpmannen i Venedig».

Sedan hans första anställning vid Kungl. Teatern upphört reste han 1857 till Paris, där hans studier räckte i två år. Under denna tid studerade han sångkonsten isynnerhet för Duprez, men äfven för Laget, samt tog hos den originelle och excentriske, men utmärkte läraren Delsarte undervisning i musikalisk deklamation, plastik och mimik. Under de båda år han stannade i Paris drog han fördel ej blott af den direkta undervisningen, utan äfven af det efterföljansvärda han hörde och såg på världsstadens teatrar.

Då Willman år 1859 återvände till Stockholm var han en vida mera betydande konstnär än förut. Han sjöng *Bertram* i »Robert» och nedlade så stor kraft och värme i sin konstnärliga framställning, att man genast fann huru mycket Parisstudier-na utvecklat hans redan förut erkännansvärda talang.

Om Willmans konstnärskap var af stor betydelse efter återkomsten från Paris, undergick det dock ytterligare utveckling vid Kungl. Teatern, isynnerhet genom den lyckliga tillfälligheten, att August Bournonville under åren 1861—1864 var anställd som intendent för scenen. Denna ypperlige instruktör

tör fann snart att den unge sångarens konstnärliga tillgångar kunde och borde ytterligare förkofras, och därför instuderade han med honom på det noggrannaste flere af de partier, som sedan blefvo Willmans mest betydande. I tre år åtnjöt den unge sångaren Bournonvilles ovärderliga handledning, och bland de partier som han var nog lycklig att få instudera för denne mästare var det isynnerhet *ett*, som med fog kan prisas som konstnärens yppersta: *Mefistofeles* i Gounods »Faust». Redan när nämnda opera första gången upptogs på svensk scen den 5 juni 1862, var denna hans framställning ypperlig både i sång och spel, och sedermera utarbetade han under hand ända in i de finaste detaljer denna verkligt storartade skapelse, »storartad genom den breda humor, den sprudlande satir och den käckt burleska djäfvulskhet, som han förstod att genomsyra den med».

En af Willmans förnämsta skapelser föröfrigt var *Marco Spada* i Aubers opera. Här var han icke blott den fint bildade sångaren med den vackra, klangfulla basrösten: han visade sig äfven i denna opera som en skådespelare af hög rang. Framgången betingades i denna såväl som i många andra partier icke blott af de rent lyriska resurserna, utan äfven af åtskilliga yttre företräden. Sådana voro hans manliga apparition, hans maskeringskonst, den för en lyrisk artist ännu mera än för en dramatisk ovanliga förmågan att individualisera, samt framförallt hans underbara, trohjärtade och själfulla ögon, hvilka bidrogo att i ännu högre grad förlåna framställningen en fångslande och sympatisk prägel.

Bland Willmans öfriga roller må nämnas *Marcel* i »Hugenotterna», *Kasper* i »Friskyttan», *Sulpiz* i »Regementets dotter», *Don Pedro* i »Afrikanskan», *Rebolledo* i »Kronjuvelerna», (en utmärkt framställning), *Don Juan*, *Bellamy* i »Villars dragoner», *Figaro* i »Figaros bröllop», *Rocco* i »Fidelio», *Pietro* i »Den stumma», *Plumkett* i »Martha», *Landtgreffen* i »Tannhäuser», *Daland* i »Den flygande Holländaren» och *Tsar Peter* i »Nordens stjärna» (den sista roll han instuderade). Han var äfven en framstående konsertsångare och under många år en själfskrifven, populär tolkare af de förnämsta baspartierna i Haydns och Händels oratorier.

Men Willman var icke endast en utmärkt lyrisk konstnär,



äfvén som scenisk ledare och instruktör inlade han stora förtjänster. Om hans verksamhet som regissör vittnar bäst de förträffliga uppsättningarna af Boïtos »Mefistofeles», Adams »Konung för en dag» och Meyerbeers »Nordens stjärna», hvilka upptogos under åren 1881—1883 då Willman var scenintendent under Westins direktörskap. Under spelåren 1877—1881 var Willman därjämte föreståndare för Kungl. Teaterns elevskola.

År 1883 blef Willman efter Westin direktör för de kungl. teatrarna. Hans verksamhet som teaterchef blef däremot ej så framgångsrik som hans konstnärsbana — hans praktiska administrationsförmåga stod ej i jämbredd med hans konstnärliga intressen. På denna post kvarstod han till 1888, då han äfvén afgick som skådespelare och sångare.

År 1869 blef Anders Willman ledamot af Kungl. Musikaliska Akademien, 1878 erhöll han medaljen »Litteris et artibus» och 1880 utnämndes han till riddare af Vasaorden; han var därjämte riddare af Dannebrogorden och några andra utländska ordnar.

I jan. 1898 invaldes Willman till ledamot i den med anledning af den blifvande teaterverksamheten i den nya operabyggnaden tillsatta teaterkommittén. Han efterträdde där Knut Almlöf, som för sjukdom hade måst afsäga sig uppdraget. Det första sammanträde han bevistade i denna kommitté ägde rum å Hôtel Östergötland den 17 jan. 1898, och det blef för honom äfvén det sista. Redan några minuter efter det han haft ett kort anförande, hvarvid ingenting ovanligt förmärktes hos honom, gled han ned från den stol på hvilken han satt och föll i golvet utan att gifva ett ljud ifrån sig. Två tillkallade läkare kunde endast konstatera att döden inträdt genom hjärtförlamning.

Anders Willman var tre gånger gift. Den 24 sept. 1871 ingick han i Norrköping giftermål med skådespelerskan och operasångerskan *Hedvig Harling*. Efter hennes den 15 aug. 1887 timade död gifte han sig den 3 sept. 1888 med f. d. skådespelerskan vid de kungl. teatrarna *Fanny Aberg*. Makarna Willman bosatte sig då på Wermdön, där de lefde i lyckligt lugn några år, tills hustrun angreps af en obotlig sjukdom och afled i Stockholm den 5 febr. 1895, sedan de återflyttat till hufvudstaden. Den 3 sept. samma år ingick Willman för tredje gången äktenskap och gifte sig i Slottskyrkan med *Eva Eugenie*

*Adèle Hermelin* (född 1865, död å Sophiahemmet den 27 dec. 1916, dotter af kammarherren, friherre Claes Fredrik Samuel Hermelin och grefvinnan Amalia Matilda Gustafva Cronhielm af Hakunge). Tillsammans med sin tredje hustru flyttade Willman i okt. 1897 till Södertäljetrakten, där han nog hade hoppats få tillbringa många år i lugn och ro, då han efter endast några få månader så plötsligt träffades af döden.

**Maximiliana Theodolinda Röske-Lund**, född Röske. *K. T.* 1 juli 1856—30 juni 1862. *K. St. T. gästspel* 8—19 juni 1868, 3 g.

Född i Stockholm den 5 juni 1836 (dotter af sergeanten *Johan Henrik Röske* och *Anna Nystedt*). Elev den 1 nov. 1852, hvarunder hon åtnjöt sångundervisning för Günther. Under sin sexåriga anställning vid Kungl. Teatern utförde hon bl. a. följande operapartier: *Pamina* och *Nattens drottning* i »Trollflöjten», *Agatha* i »Friskyttan», *Grevinnan* i »Figaros bröllop», *Elvira* och *Zerlina* i »Don Juan», *Adalgisa* i »Norma», *Valentine* i »Hugenotterna», *Leonora* i »Stradella», *Bertha* i »Profeten», *Elvira* i »Ernani», *Mathilda* i »Wilhelm Tell» och *Isabella* i »Robert». Efter sin afgang från Kungl. Teatern uppträdde hon på åtskilliga tyska operascener och var bl. a. anställd vid Stadtteatern i Stettin 1863. Uppträdde i Breslau 1867 med stort bifall som *Donna Anna* i »Don Juan», *Leonora* i *Trubaduren* och *Elisabet* i »Tannhäuser» m. fl. I juni 1868 uppträdde hon som gäst å Kungl. Stora Teatern såsom *Donna Anna*, *Leonora* i »Trubaduren» och *Selika* i »Afrikanskan». I början af 1870-talet engagerad vid Kungl. Operan i Berlin. 1874—77 var hon anställd vid den af Ludvig Josephson uppträdde operan vid Kristiania Teater, hvarefter hon under första halfåret 1878 var engagerad som primadonna vid svenska operan i Helsingfors. År 1885 uppträdde hon vid fru Mattis Lundströms operasällskap på Tivoliteatern i Kristiania. »Fru Röske-Lund hade en både till omfång och styrka betydande sopranstämma, som hon behandlade med öfverlägsen artistisk förmåga, och hennes föredrag utmärkte sig alltid genom dramatiskt lif, värme och färg». Hon afled i Köpenhamn den 7 juni 1895. — Gift den 21 apr. 1860 med oboisten i Hofkapellet *Emilius Lund* (född i Köpenhamn den 5 juni 1830, anställd i Kungl. Hofkapellet 1857—1862, död den 6 april 1893).



